

Korte lesomschrijving

In deze les staat de vensterplaat over Hunebedden centraal. De leerlingen ontdekken aan de hand van deze interactieve vensterplaat wat deze stenen bouwwerken van 5000 jaar oud zijn. Wanneer, door wie en hoe zijn ze gemaakt?

De aflevering die Het Klokhuis maakte over Hunebedden biedt een duidelijke en aansprekende introductie op deze les.

Titel Hunebedden

Vak geschiedenis

Canonvenster Hunebedden

Tijdvak Tijd van jagers en boeren

Tijd/duur 1 lesuur

Doelgroep basisonderwijs groep 5 t/m 8

Groeperingsvorm klassikaal of in groepjes

Leerdoelen

- Aan het einde van de les weten de leerlingen hoe oud Hunebedden zijn.
- Aan het einde van de les weten de leerlingen wat hunebedden zijn en door wie ze gemaakt zijn.
- Aan het einde van de les weten de leerlingen dat de Hunebedbouwers een van de eerste boeren van Nederland waren en hoe ze leefden.
- Aan het einde van de les kunnen de leerlingen in eigen woorden uitleggen hoe we denken dat de hunebedden gemaakt zijn.

Benodigde voorkennis niet van toepassing

Randvoorwaarden

- internet
- voor elke leerling een werkblad
- (kleur)potloden

Beoordeling aan de hand van de bespreking van het werkblad.

Lesactiviteiten

Introductie

U kijkt ter introductie met uw leerlingen naar de aflevering die *Het Klokhuis* maakte over Hunebedden. Vooraf laat u uw leerlingen een afbeelding van een hunebed zien. (Deze is bijvoorbeeld te vinden op de site van entoen.nu). U vertelt uw leerlingen dat het een hunebed is. Weet iemand

wat een hunebed is? Heeft iemand al eens een hunebed in het echt gezien?

Kern

Na het kijken van de aflevering van *Het Klokhuis*, zet u de interactieve vensterplaat over Hunebedden op uw digiboard. U vraagt kort een paar leerlingen of ze, n.a.v. wat ze in de Klokhuisaflevering gezien hebben, wat kunnen vertellen over wat ze op de plaat zien. Daarna neemt u uw leerlingen mee op ontdekkingsstocht, want op deze interactieve vensterplaat is van alles te ontdekken. Wat? Dat leest u in de achtergrondinformatie.

Afsluiting

De leerlingen maken zelfstandig of in groepjes de vragen van het werkblad. Daarna bespreekt u de antwoorden met de leerlingen.

Benodigheden (via entoen.nu)

- Klokhuisaflevering Hunebedden
- Interactieve vensterplaat Hunebedden
- Werkblad leerlingen
- Deze handleiding

Antwoorden op werkbladvragen

1 A) –3000 v.C. B) niet waar-waar-waar-niet waar

2 A) Niet goed is: water/Zuidpool/ heel Nederland/water B) 3, 5, 1, 4, 6, 2

3 A) archeologen B) vaste woonplek/ huis/ boeren C) Trechterbeker

4 A) Niet goed is: horloge B) De Hunebedbouwers geloofden dat de doden nog een hele reis naar een volgend leven moesten maken.

Achtergrondinformatie

Het gebruik van de vensterplaat

De kern van deze les is de vensterplaat van Hunebedden. De vensterplaat is een hulpmiddel om informatie over Hunebedden aan uw leerlingen over te brengen. De plaat biedt verschillende manieren om dat te doen. Zo kunt u de les afstemmen op de behoeften van u en uw leerlingen.

In de vensterplaat zijn allerlei elementen interactief gemaakt. Deze zijn gemarkeerd met een *i*. Wanneer u op zo'n element klikt, verschijnt er informatie over één bepaald thema in de vorm van een clip, geluidsfragment of afbeelding. Hierbij staat een korte tekst ter introductie. Wie meer wil weten, kan de 'lees meer'-knop aanklikken. Er verschijnt dan een uitgebreidere tekst. U kunt ervoor kiezen om aan de hand van de vensterplaat zelf over Hunebedden te vertellen, maar de leerlingen kunnen ook zelfstandig of in groepjes de plaat ontdekken. Alle teksten zijn namelijk geschreven op het niveau van leerlingen uit groep 5 t/m 8. Verder staan in deze handleiding enkele suggesties voor een klassengesprek.

Hieronder vindt u een overzicht van alle interactieve elementen en bijbehorende teksten. De interactieve elementen kunnen in willekeurige volgorde worden aangeklikt, maar voor een klassikale les is de volgorde zoals hieronder weergegeven het meest geschikt.

Informatie op de vensterplaat

i Hunebed

Onderwerp: Hunebed

Beeld: Schooltv Beeldbankclip 'Hunebedden'

Informatie: In Drenthe en Groningen staan de oudste gebouwen van Nederland: hunebedden. Een hunebed is een stenen begraafplaats. Ze zijn meer dan 5000 jaar oud! Archeologen hebben veel opgravingen gedaan bij hunebedden. Daardoor zijn we steeds meer te weten gekomen over hunebedden.

Letterlijke tekst uit de clip: "Als je door Drenthe rijdt, kom je op veel plekken hunebedden tegen. Hunebed komt van het woord Chuin. Chuin betekent in oude taal reus. De hunebedden waren de bedden of graven van reuzen dacht men vroeger, want wie anders kon zo'n bouwwerk maken? Zo'n 5000 jaar geleden woonden in ons land boeren in groepen bij elkaar. In Drenthe woonde ook zo'n boerenfolk, ze woonden in huizen van hout. Ze hielden koeien, schapen, geiten en

varkens. Ook verbouwden ze graan. Na het oogsten maakten ze daar pap van. Die pap kookten ze in potten van aardewerk. Die potten leken op trechters, vandaar, dat we deze mensen het Trechterbekervolk noemen. Dit volk bouwde ook de hunebedden, want veel van hun aardewerk is daarin teruggevonden. Daarom noemen we het Trechterbekervolk ook wel Hunebedbouwers. De hunebedden bouwden ze waarschijnlijk om de belangrijkste mensen van het dorp in te begraven. De doden kregen sieraden, een pot met voedsel en wapens mee. De Hunebedbouwers geloofden, dat de doden nog een hele reis naar een volgend leven moesten maken. De hunebedden zijn nog ouder dan piramides in Egypte. Het zijn de oudste bouwwerken die in Nederland bewaard zijn gebleven. Je kan er nu nog meer dan 50 vinden. De meeste in Drenthe. Er zijn er veel meer geweest, misschien wel 100, maar in de loop van de tijd zijn ze afgebroken en gebruikt om kerken en boerderijen mee te bouwen. In de 18de eeuw zijn er veel stenen gebruikt bij de bouw van dijken. Veel hunebedden zijn dus helemaal verdwenen en geen enkel hunebed is meer compleet. Het grootste hunebed van Nederland ligt hier, in Borger. De zwaarste steen weegt 23.000 kilo. probeer die maar eens op te tillen! Dat is pas reuzenwerk!"

Suggestie voor klassengesprek: Wat vinden uw leerlingen ervan dat de Hunebedbouwers hun doden spullen meegaven? Zouden ze zelf ook iets mee willen geven als er iemand overleden is? Wat zou dat dan zijn?

i Jager

Onderwerp: Jager&verzamelaars en boeren

Beeld: Detail plaat

Informatie: Heel vroeger, nog voor de tijd van de hunebedbouwers, leefden de mensen niet op één vaste plek. Ze trokken rond op zoek naar voedsel en jaagden op dieren. Ze woonden in tenten, want die kun je makkelijk afbreken en meenemen. Omdat deze mensen leefden van de jacht en het verzamelen van voedsel, noemen we ze 'jagers en verzamelaars'.

Lees meer

De hunebedbouwers waren een van de eerste groepen mensen die wel een vaste plek kozen om te wonen. Ze woonden bij elkaar in kleine dorpjes. Hun huizen maakten ze van hout, leem en stro. Rondom hun huis verbouwden ze erwten, linzen en graan. Ze aten ook vlees. En de geiten zorgden voor de melk. Als er een belangrijk iemand uit het dorp overleed, werd hij vlakbij het dorp begraven: in een hunebed!

i Trechterbeker

Onderwerp: Het Trechterbekervolk

Beeld: Foto trechterbeker

Informatie: Deze pot komt uit de tijd van de Hunebedbouwers. Zij gebruikten zulke potten heel veel, bijvoorbeeld om eten in te bewaren. De pot lijkt een beetje op een trechter. Daarom noemen we de hunebedbouwers ook wel het 'Trechterbekervolk'.

Lees meer

We weten maar heel weinig over het Trechterbekervolk. Dat komt doordat zij nog niks opschreven. Het alfabet was nog niet uitgevonden! Alles wat we over hen weten, komt door opgravingen van archeologen. Zij hebben de trechterbekers gevonden. 'Trechterbekervolk' is een naam die mensen later bedacht hebben.

i Boomstam

Onderwerp: De bouw van een hunebed

Beeld: Schooltv Beeldbankclip

Informatie: Hoe de hunebedbouwers de stenen van de grond kregen en zelfs stapelden weten we niet precies. Machines waren er nog niet en de grootste stenen wegen wel 20.000 kilo!

Letterlijke tekst uit de clip: "In de IJstijd, zo 90.000 jaar geleden, was het Noorden van Europa helemaal met ijs bedekt. Met dat ijs kwamen ook veel zand en stenen uit Noorwegen en Zweden mee. Toen dat ijs na duizenden jaren smolt, bleven de stenen liggen. We noemen die stenen, zwerfkeien. Met die enorme stenen bouwden de Hunebedbouwers hun graven. Maar hoe deden ze dat? Precies weten we het niet, want de Hunebedbouwers hebben het niet opgeschreven. Maar we denken, dat het zo ging: Eerst moesten de zwerfkeien op de goede plek komen. Waarschijnlijk gebeurde dat in de winter als de grond hard was, dan konden de Hunebedbouwers met boomstammen, touw en ossen de stenen vervoeren. Er werd een heuveltje van zand gemaakt. Daar werd dan een rij stenen tegenaan gezet. En tegen die stenen maakten de bouwers een helling van zand. Daar sleepten ze grote, platte stenen overheen. Dat was dan het dak. Het zand werd tussen de stenen weggehaald en daarna dekten ze het hele hunebed met aarde af. Het graf was klaar en het leek nu gewoon op een zandheuvel. Er is in Nederland nog één hunebed teruggevonden zoals dat oorspronkelijk was. Het bouwen van zo'n hunebed was een karwei waar wel 200 mensen zo'n 3 maanden mee bezig waren. We hebben zo'n zwerfkei vervoerd op de manier zoals wij denken, dat de Hunebedbouwers dat deden. En je ziet: dat valt niet

mee! Het grootste hunebed van Nederland ligt hier, in Borger. De zwaarste steen weegt 23.000 kilo. Probeer die maar eens op te tillen!"

i Zwerfkei

Onderwerp: Zwerfkeien uit de IJstijd

Beeld: Foto Hunebed D27

Informatie: Hunebedden zijn gemaakt van enorme stenen. Maar hoe zijn die stenen hier eigenlijk terecht gekomen?

Lees meer

Lang voor de tijd van de hunebedbouwers was de helft van Nederland helemaal bedekt met ijs. Van Groningen tot aan Utrecht lag er een dikke laag ijs over ons land. Net zoals Groenland dat nu nog heeft, bijvoorbeeld. Die tijd noemen we de IJstijd.

Het was op de hele wereld heel erg koud. Het ijs op de Noordpool werd langzaam naar het Zuiden geduwd. Het schoof over Zweden, over Noorwegen, over Denemarken en toen ook over Nederland. Stenen die het ijs onderweg tegenkwam, zijn in het ijs mee naar Nederland gekomen. Toen het ijs weer smolt, zijn de stenen blijven liggen. Dat zijn de grote stenen waarmee de hunebedden zijn gebouwd. We noemen die stenen daarom ook wel zwerfkeien: ze zijn vanuit het Noorden helemaal hierheen gezworven.

i Stenen bij huis

Onderwerp: Hunebedden te koop

Beeld: Kaart Hunebedden in Drenthe

Informatie: Er zijn nu in Nederland nog iets meer dan vijftig hunebedden. Niet één hunebed is helemaal compleet. Op de plaat kun je zien hoe een hunebed er eigenlijk uitzag: bedekt met aarde en gras.

Lees meer

Bij alle hunebedden zijn wel één of meer stenen weggehaald. En er zijn zelfs nog veel meer hunebedden geweest. Die zijn intussen allemaal afgebroken. In de negentiende eeuw hebben mensen de stenen van hunebedden gebruikt om bijvoorbeeld een gebouw te bouwen. Of om een dijk te maken. Dat ging lekker snel, met zulke grote stenen. Je kon hunebedden toen gewoon kopen! In die tijd zijn er veel hunebedden afgebroken. Daarom besloot de regering dat de hunebedden niet verder afgebroken mogen worden. De hunebedden die er nu nog staan, moeten blijven zoals ze zijn.

Suggestie voor klassengesprek: Wat vinden de leerlingen ervan dat er bijna geen Hunebed meer intact is? Vinden de leerlingen het belangrijk dat de Hunebedden bewaard blijven? Waarom wel of waarom niet?

i Lucht

Onderwerp: Stonehenge

Beeld: Foto Stonehenge

Informatie: Nederland is niet het enige land waar hele oude bouwwerken met grote stenen staan. Dit is Stonehenge, het staat in Engeland. Het is een cirkel van grote stenen die rechtop staan. Het lijkt een klein beetje op een hunebed, maar je ziet dat het anders is. Niemand weet precies waar Stonehenge voor gebouwd is; waarschijnlijk was het een soort reusachtige zonnwijzer.

Lees meer

In andere landen van Europa zijn ook echte hunebedden gevonden. Het Trechterbekervolk woonde verspreid over Europa. Overal waar ze woonden, maakten ze hunebedden. Daardoor zijn er hunebedden in veel verschillende landen: in Zweden, Duitsland, Frankrijk en Polen bijvoorbeeld.

Kijk ook eens op www.entoen.nu/hunebedden voor nog meer clips en afbeeldingen bij het canonvenster Hunebedden.

Daar vindt u ook (jeugd)literatuur, links naar gerelateerde websites en informatie over de andere canonvensters.

